

NYORDNINGENS FØRSTE LANDSRÅDSPERIODE 1951-55

Af fhv. landsrådsmedlem, efterskoleforstander
Frederik Nielsen

Efter at loven om Grønlands landsråd var vedtaget og den kgl. anordning om valg var blevet udfærdiget i 1950, var man klar til valgene, der fandt sted det efterfølgende år. Landsrådsvalgene har altid været imødeset med interesse lige siden det første valg i 1911. Men i 1951 var spændingen og interessen større end ellers, da der første gang ved almindelig valgret skulle vælges eet landsråd for hele Grønland.

Landsrådets tilblivelse.

Det første landsråd blev oprettet ved loven om styrelse af kolonierne i Grønland i 1908, og i loven om Grønlands styrelse fra 1925 blev dette råd bibeholdt praktisk talt uforandret. Der var dog den forskel, at landsrådets medlemmer indtil 1925 blev valgt af de grønlandske kommuneråd, men efter 1925 af kommuneråd og sysselråd i forening. Bestemmelserne i loven af 1908 blev ikke straks realiserede; først i 1910 blev der stadfæstet en kgl. anordning vedrørende de grønlandske landsråd, og det første valg og landsrådsmøde fandt sted i 1911, tre år efter selve lovens stadfæstelse. De to landsdele, Nord- og Sydgrønland, fik hver sit landsråd, der arbejdede uafhængigt af hinanden.

Ydre forhold.

De årlige landsrådsmøder fandt sted i inspektorat- og senere i landsfogedbyerne, nemlig Godthåb i Sydgrønland og Godhavn i Nordgrønland. Medlemmernes rejse til møderne var besværlig; dengang var der ingen organiseret kysttrafik, og landsrådsmedlemmerne hentedes og bragtes tilbage ved hjælp af Grønlands allerførste motorbåde, rejsebåde med indsat motor uden kahyt, eller ved tilfældige lejligheder. De måtte slå telte op undervejs eller blev indkvarteret i private huse og i skoler på de

steder, de anløb på deres lange kystrejse. I det sydlige Grønland kunne tilmed storisen sætte store hindringer i vejen.

Når man endelig ankom til mødestedet, var indkvarteringsforholdene næsten aldrig i orden. »De fornemste i landet« (et udtryk, som den gamle bogtrykker Lars Møller brugte under omtalen af det første landsråd i Godthåb) blev indkvarteret i tomme bygninger, i seminariets elevhuse o.s.v. I Godhavn var medlemmerne bedre stillede, idet der på et forholdsvis tidligt tidspunkt blev bygget en administrationsbygning med møde- og sovesal for medlemmerne. Men i Godthåb varede de indkvarteringsmæssigt set miserable tilstande lige til for et par år siden, da der blev bygget en sidefløj til gæstehjemmet, beregnet til landsrådsmedlemmerne. – Først i 1954 fik Godthåb en rigtig landsrådsal. Før denne tid måtte møderne afholdes i det gamle bogtrykkeri, eller i en sal, tilbygget landsfogedboligen, senere i seminariets højskoleklasse og tilsidst i gymnastiksalen. Og da de nævnte indkvarteringshuse og mødesale manglede ethvert udstyr endogså borde til at skrive og arbejde ved, kan man nu næsten ikke forstå, hvordan landsrådsmedlemmerne klarede de opgaver, der krævede forberedelse og fuld gennemtænkning.

Kritik af det gamle landsrådssystem.

Som sagt var der oprettet eet landsråd for hver landsdel. Selv om landsrådene overvejende beskæftigede sig med deres egen landsdels anliggender, kunne det ske, at der enten fra København eller fra medlemmerne stilledes forslag eller forespørgsler, der omfattede hele landet og som sådanne krævede udtalelse fra begge landsråd. Når hvert landsråds udtalelser blev hjemsendt, blev de behandlet i den daværende Grønlands styrelse, hvorefter de blev tilstillet landsrådene til udtalelse, det nordgrønlandske standpunkt til Sydgrønland, og omvendt. På den måde kunne det tage lang tid, før en for hele landet gældende bestemmelse så dagens lys. Og i sidste ende var det styrelsens mening, der var den afgørende. Det betød en svækkelse af den indflydelse, som blev landsrådene til del efter styrelseslovens § 16, stk. 1. Denne gene ophørte at eksistere, da man under og efter den sidste verdenskrig begyndte at afholde fælles landsrådsmøder.

Inspektørerne, senere landsfogederne, var landsrådenes formænd. Efter loven af 1908 deltog formændene ikke i afstemningerne, men ved loven af 1925 blev dette ændret. Det var en positiv ændring.

Som foran nævnt var landsrådet valgt først af de grønlandske kommunerådsmedlemmer (efter 1908-loven skulle der ikke vælges danske medlemmer) og senere af kommuneråds- og sysselrådsmedlemmer i forening. Denne valg måde blev man efter-

hånden utilfreds med, idet vælgerne selv gerne ville være med til at vælge landsrådsmedlemmerne, da de var klar over landsrådets voksende betydning. Desuden havde der hævet sig røster for, at eet landsråd for hele landet var at foretrække frem for to af hinanden uafhængigt arbejdende landsråd. Det er jo klart, at eet landsråd er mere slagkraftigt.

Loven af 1950 imødekom de fremsatte ønsker. Der blev eet landsråd for hele landet (Vestgrønland), valgt ved almindelig valgret. Desuden blev der givet det nye landsråd større beføjelser end før, ikke mindst m.h.t. administrationen af landskassens egne penge. Alle vidste, at det nye landsråd kom til at beskæftige sig med store ting som følge af Grønlands nyordning på alle områder. Det blev en helt ny landsrådsperiode, der hermed indledtes.

Det nye landsråd.

Det nye landsråd, bestående af 14 medlemmer (landshøvdingen er som formand medlem af rådet) samledes til det første møde den 26. september 1951. Forholdene havde nu ændret sig. Medlemmernes rejse til mødestedet Godthåb foregik med kystskibe. Hvert medlem havde sit lille kammer at bo i i den nye tilbygning til gæstehjemmet, og der var endda en opholdsstue til medlemmernes disposition. Her blev kuglerne støbt til mange interessante debatter. Disse uformelle opholdsstuesamtaler blandt medlemmerne viste sig at være udmærkede forberedelser til behandling af adskillige dagsordenspunkter, idet man i mange tilfælde lærte kollegernes mening bedre at kende og tog sit standpunkt derefter. Når der under de offentlige møder pludselig viste sig at være en »klike«, så vidste man, at der var foregået noget i opholdsstuen. – Der blev dog også tilbragt mange hyggetimer der, hvor det ualmindelig sangglade landsråd sang flerstemmigt.

Samlingen begyndte med en gudstjeneste i Godthåb kirke, og dette er blevet en tradition, som man siden har bibeholdt. Møderne foregik i seminariets gymnastiksal, en af kongerigets ældste gymnastiksale. Den kunne være hyggelig i stille vejr, når der var god varme, men ofte kunne nordenvinden være ubehagelig. Engang flyttede vi ned til landshøvdingens spisestue, da kulden i gymnastiksalen ligefrem var blevet generende for tankevirksomheden. Som foran nævnt indviedes den nye landsrådssal i 1954, et stort dejligt lokale, som Godthåb også har god brug for uden for landsrådssamlingerne.

Det er altid rart at have det ydre i orden. Landsrådets medlemmer er som folkevalgte »landets fornemste«, og som sådanne har de et naturligt krav på ordentlige forhold at bo og arbejde under. Men det er selvsagt også af betydning, at gode ydre betingelser er tilstede, når rådet skal arbejde med vigtige sager.

Sprogspørgsmålet.

På møderne benyttes det grønlandske såvel som det danske sprog. Materialet må derfor foreligge skriftligt, og alle udtalelser bliver afgivet på begge sprog, hvilket bevirker, at mødernes normale varighed er fordoblet, og at misforståelser kan forekomme på grund af sprogenes store forskellighed, ikke mindst når det drejer sig om ministerielle affattelser. Der kan også opstå tvivl om hvilket af sprogene, der skal opfattes som grundtekst i tilfælde af en nærmere fortolkning. Landsrådet betjenes af landets mest erfarne grønlandske tolke, men der er også nogle af medlemmerne, der behersker begge sprog fuldt ud. Trods alt kan der opstå uoverensstemmelser, som man først opdager ved gennemgangen af trykte referater. Heldigvis har disse hidtil ikke været af alvorligere art.

Det er sket, at man har måttet rejse hjem uden først at gennemlæse hele det dobbelt-sprogede referat. I det første møde prøvede man på at lave et referat på begge sprog, som referenterne sammenlignede efter hver mødedags slutning. Forsøget måtte opgives som uigennemførligt. Man måtte holde sig til det danske referat, som senere oversattes til grønlandsk. Det er ikke den ideelle måde at skrive et referat på, men det er den bedst mulige for øjeblikket.

Landsrådssagerne.

I den første samling varede det nogen tid, før man kunne tage fat på selve forhandlingerne. Samlingen skulle først lægges i fast ramme, dagsordenen måtte fastlægges, og det nødvendige indledende arbejde overstås. Det første udvalg, der blev nedsat, var dagsordenudvalget; selv om det arbejdede ihærdigt, tog det temmelig lang tid, før den endelige dagsorden var godkendt af hele rådet. I de efterfølgende samlinger gik det lettere, bl. a. da forslagene kunne indsendes god tid i forvejen.

De sager, der først og fremmest skulle behandles, var dem, der stod i relation til nyordningen. Kgl. anordninger om landsrådets virksomhed og om styrelsen af de grønlandske kommuner blev gennemgået, ligeledes vedtaget for de offentlige grønlandske kassers regnskabsvæsen m. m. Der udarbejdedes vedtægter om hjælp fra det offentlige, om børneforsorg, om underholdshjælp til børn og om aldersrente. De nye kommunalbestyrelser, som blev valgt samtidig med landsrådet, skulle selvfølgelig have vedtægter at rette sig efter, når de skulle i gang med deres arbejde. Alle disse vedtægter var i forvejen udarbejdet i ministeriet efter danske forbilleder, og landsrådets opgave var at gennemgå dem og tilpasse dem efter grønlandske forhold.

Man vidste, at der til den første samling ville foreligge lovforslag, udkast til bekendtgørelser, vedtægter, administrative regler o.s.v. udarbejdet både i ministeriet og i Grønlands administration i Godthåb, jfr. landsrådslovens § 7. Men de nye medlemmer i rådet havde også deres egne forslag og forespørgsler, som de ville forelægge til behandling. Nogle af de forelagte sager var så omfattende både m. h. t. omfang og indhold, at der ikke var andet at gøre end at foreslå dem udsat til næste samling, for en udsættelse er at foretrække fremfor en overfladisk behandling. (Det var beklageligt, men der var ikke andet at gøre, når samvittigheden bød det.) Når man ikke ville risikere en overvintring i Godthåb, måtte man også tage tiden i agt. Men at tro, at man havde færre sager at behandle det næste år, var indbildning, for hver gang man udsætter en sag, betyder det jo blot en forhøjelse af antallet af den næste samlings dagsordenspunkter. Der strømmer stadigvæk nye sager ind fra ministeriet, fra administrationen i Grønland, fra medlemmerne og fra vælgerne.

Forholdet mellem antallet af de forelagte dagsordenspunkter og forespørgsler og af mødedage kan illustreres på følgende måde:

1951:	81	dagsordenspunkter,	46	forespørgsler,	28	mødedage.
1952:	78	»	,	28	,	33 » .
1953:	44	»	,	22	»	, 16 » .
1954:	60	»	,	24	»	, 29 » .

Behandlingen af de i reglen korte forespørgsler varede sjældent mere end een dag. – Eet dagsordenspunkt kunne omfatte en række sager af ensartet karakter f. eks. ansøgninger om bevillinger. Desuden kunne der forefindes flere forhandlingsemner, der ikke optoges på selve dagsordenen. Mødet i 1952 varede forholdsvis længere, fordi man der bl. a. gav sig god tid til at gennemgå besvarelsener af og bemærkningerne til forhandlingerne i det forrige år, og fordi man anvendte et par dage til at drøfte vigtige økonomiske spørgsmål med direktøren for Den kgl. grønlandske Handel.

De enkelte punkter.

Af de større sager, der har været forelagt og er blevet drøftet, skal jeg her fremhæve enkelte.

Spiritusspørgsmålet. Der har ikke manglet indlæg under drøftelsen af dette punkt. Diskussionen har været livlig, ikke mindst i opholdsstuen uden for de offentlige møder. Der er også et stort spørgsmål, der har optaget sindene stærkt i Grønland. I 1951 ville flertallet af medlemmerne ikke gå med til frigivelse af spiritussen og holdt på en foreløbig rationering. Først i 1954 kunne landsrådet anbefale frigivelsen af spiritussalget.

Ægteskabsloven. Den blev forelagt i 1951, men behandlingen udsattes til året efter. Lovforslaget blev behandlet i 1952 og tiltrådt med et par ændringsforslag, som affødte en diskussion i de danske aviser. Det blev definitivt tiltrådt i 1953 efter drøftelse af de af ministeriet foreslåede mindre ændringsforslag.

Befolkningsflytninger. Dette punkt er blevet drøftet i hver eneste samling fra 1951 til 54. Det drejede sig først og fremmest om opfordring til flytning af beboerne i Augpilagtok i Nanortalik distrikt og i Upernavik norddistrikt. Det er et vanskeligt punkt at behandle, da man jo nødvendig vil begå fejl. Flytningen af nogle af beboerne i Upernavik norddistrikt er dog tildels gennemført.

Kriminalloven. Det sidste landsråd før nyordningen har i 1950 behandlet udkastet til lovforslaget, og efter ministeriets gennemgang blev det forelagt for det nye landsråd.

Grønlands statsretlige stilling. Forfatningskommissionens forslag til en grundlovsændring blev forelagt bl. a. med det formål at sikre Grønland repræsentanter i rigsdagen. Ønsket herom var først opstået hos grønlænderne selv, og forslaget blev enstemmigt vedtaget. Efter vedtagelsen begyndte rådet drøftelse af tekniske spørgsmål i forbindelse med Grønlands repræsentation i rigsdagen (folketinget).

Indførelse af dansk privatret i Grønland (Bemyndigelsesloven). Det var det punkt, der mest af alle voldte besvær på grund af fremmedartethed, uforståelighed og sprogforvirring, opstået p. gr. af den omtalte store sprogforskel mellem dansk og grønlandsk. Forslaget blev atter behandlet i 1953, men blev ikke vedtaget i folketinget.

Ekspropriationsspørgsmål. En gammel genganger. Der er endnu ikke forelagt et lovudkast derom.

Arvelov for Grønland. Udkastet blev forelagt i 1954, men måtte udskydes til indeværende år. Det er også både indholdsmæssigt og sprogligt en vanskelig sag, der kræver en omhyggelig gennemgang.

Erhvervsspørgsmålene er nok de spørgsmål, der i alle møderne har været mest på tapetet. Det er der, den grønlandske befolkning viser sin største interesse og venter, at dens repræsentanter i landsrådet gør noget. Der har været nogle, der har beklaget sig over, at der i det gamle landsråd ikke var repræsentanter for erhvervene, og der har været – og er stadig – ønsker om, at tillægsmandatorordningen skulle afhjælpe denne mangel. Når jeg skal sige min oprigtige mening, så synes jeg, at det tidligere landsråds medlemmer, uanset hvilken stilling de end indtog i samfundet, ikke var dårlige eller udygtige fortalere for de grønlandske erhververe. Lad mødereferaterne afgive et vidnesbyrd derom! Der er vist ikke den gren af erhvervene, der ikke er berørt på en eller anden måde. Landsrådet havde ventet, at bekendtgørelsen om lån og tilskud til erhvervsformål ville være en af de første sager, som ministeriet ville udarbejde og søge virkeliggjort; men først i 1953 så den dagens lys og fik ingen praktisk betydning før 1954. I mellemtiden bemyndigede landsrådet kommunerne til at yde lån til anskaffelse

af nødvendige erhvervsredskaber. Der er også af landskassens midler ydet et ikke ringe tilskud til forbedring af forholdene i »Lofotfiskeriet« i Godthåbsfjorden.

Forbedringen af grønlandske boligforhold har landsrådet altid haft opmærksomheden henvendt på. Under det første møde i 1951 udarbejdede landsrådet en midlertid landsrådsvedtægt om lån til bygning af mindre boliger, finansieret af landskassens midler. Vedtægten var midlertidig, fordi staten havde lovet at financiere en regulær husbygningsfond. Den lod som erhvervsstøtten vente på sig, først i 1953 blev der udstedt »Bekendtgørelse om støtte til boligbyggeri i Grønland«. Samme år bemyndigede landsrådet landshøvdingen til i et cirkulære til kommunalbestyrelserne at give disse lov til at yde støtte til reparation af boliger.

Der skal i øvrigt ikke her remses op, hvad landsrådet i dets fireårs periode 1951-55 har behandlet, drøftet og udarbejdet. Der er ind imellem tilsyneladende »mindre« ting; men disse kan trods deres ubetydelige udseende have stor betydning for den grønlandske befolkning. Jeg kan blot henvise de interesserede til de trykte referater.

Problemer ved landsrådets behandling af lovforslag.

Jeg har i begyndelsen af forrige afsnit nævnt en række love, gældende for Grønland, der inden behandlingen og vedtagelsen i folketinget er blevet forelagt landsrådet ifølge landsrådslovens § 7, stk. 1. Det er jo nemlig sådan, at man ofte ikke uden videre kan sætte rigets love i kraft i Grønland, hvor folk er anderledes m. h. t. civilisation og psykologi end rigets øvrige undersåtter. Landsrådet sætter pris på, at de love, der er gældende i Grønland, svarer til folkets psykologi. Det er derfor, at lovforslagene i reglen først har været forelagt landsrådet til udtalelse.

Det har dog allerede vist sig, at dette er en langsommelig fremgangsmåde. Et lovforslag kan risikere at »spadsere« frem og tilbage mellem ministeriet og landsrådet, inden ministeren finder det modent til forelæggelse i folketinget. Vi har allerede haft nogle tilfælde, hvor et lovforslag er blevet udsendt et helt år, fordi landsrådet ikke havde tid til en fornøden behandling i den årlige samling. Det udkast til »bemyndigelseslov«, som blev forelagt landsrådet 1952 og 53, var tænkt som en brugbar mulighed for at lette indførelsen af nogle af rigets love i Grønland, idet det blev foreslået, at danske privatretlige love ved kgl. anordning kunne sættes i kraft i Grønland efter tilpasning til de grønlandske forhold. Men som foran nævnt er folketinget ikke meget for, at de i Grønland gældende love unddrages lovenes lovmæssige tilblivelsessted, nemlig folketinget. Det kan man også godt forstå.

Men Grønland har nu fået repræsentanter i folketinget. Det har givet visse muligheder. Mon ikke det bliver således for fremtiden, at de love, der også skal gælde for

Grønland, behandles i folketinget, uden at de absolut behøver først at forelægges landsrådet? Der vil altid være nogle lovforslag, der bør forelægges landsrådet, men der vil sikkert også være nogle, der ikke behøver at gå igennem det. Eventuelt kan landsrådet selv bestemme, om det vil behandle lovforslaget, eller om det uden behandling vil overlade det til folketinget, hvor der nu sidder grønlandske repræsentanter. Det gælder om at få denne del af riget dækket med nødvendige love. Landsrådet vil sikkert nødig slippe den ret, som det har ifølge landsrådsloven, men det vil sikkert også kunne forstå, at den nuværende fremgangsmåde er for langsommelig. – Man skal også huske på, at landsrådsloven blev udarbejdet og vedtaget før grundloven, hvorved Grønlands repræsentation i folketinget blev en realitet.

Landskassen.

Administrationen af landskassens midler hører til det mest interessante i landsrådsarbejdet. Landskassen fik sin grundkapital fra de »gamle« kasser, kommune-, syssel- og landskasser og fra fællesfonden. Det var dog ikke store sager, der kom ind fra de kasser, for de har aldrig været rige. Den nye landskasse er betydelig mere velunderet – efter grønlandske forhold, – idet den får afgifter for visse varer, der udhandles i Grønland. De årlige afgifter beløber sig til mellem 3 og 4 millioner kroner. Det er dog vanvittig mange penge, tænkte vi først. Men det varede ikke længe, før vi opdagede, at landskassen også måtte afholde store udgifter, og at man udmærket kunne bruge flere penge. Og udgifterne stiger! Allerede under det sidste møde 1954 spekulerede man over, hvordan man kunne få flere penge ind. Der var forslag om, at man burde tænke på at indføre direkte beskatning i Grønland; men der var ikke enighed derom i landsrådet. Den mulighed står åben, at man lægger afgift på flere varer og forhøjer afgiften på de nuværende afgiftspligtige varer. Men der skal en lovbestemmelse til.

Kommunerne får årligt bevilget deres penge fra landskassen. De udarbejder et budget, som først gennemgås af landsrådets forretningsudvalg, hvis indstillinger forelægges det samlede landsråd. Den samme fremgangsmåde anvendes m. t. h. landskassens egne dispositioner.

Landskassens største udgifter ligger inden for det sociale område. Disse udgifter afholdes af landskassen uden tilskud fra staten, som til gengæld bekoster mangt og meget, der normalt bekostes af kommunerne. Men de sociale udgifter i Grønland er steget og stiger stadig, så det allerede nu anses for tvivlsomt, om kommunerne og dermed landskassen alene kan bære dem. Og landskassen skulle gerne have den glæde at afholde udgifter på andre poster end netop de sociale alene. Stigningen i de sociale udgifter skyldes mest ekstra og større hjælp til de fra Danmark hjemvendte tb-patienter

og bygning af flere og flere alderdomshjem. Desuden har man mere og mere fået den opfattelse, at hjælpen ikke skal være en almisse. – Som eksempel kan anføres, at der i landskassens budget for 1954/55 posteres ca. 1.200.000 kroner til sociale udgifter og 800.000 til bygning af alderdomshjem af en indtægt, der er anslået til 3.400.000 kroner!

Landsrådets forbindelser.

Landsrådet holder forbindelse med folketinget, regeringen, centraladministrationen og forskellige institutioner og organer gennem udvalgene. Der blev under den første samling valgt »det stående udvalg« (siden kaldt forretningsudvalget). Det tilrettelægger dagsorden og budget og tager stilling til ekstraordinære bevillinger uden for landsrådssamlingerne.

Landsrådets tilforordnede medlemmer til rigsdagens grønlandsudvalg rejste hvert år til København for at gøre grønlandsudvalget bekendt med landsrådets synspunkter og fik dermed også lejlighed til at tale med statsministeren og ministeriets embedsmænd og forskellige grønlandsinteresserede. Hvervet som tilforordnede blev dog ophævet i 1953, da de grønlandske folketingsmedlemmer indtrådte i grønlandsudvalget. Landsrådet vælger i øvrigt medlemmer til Den kgl. grønlandske Handels styrelsesråd, til pris- og lønnævnet, til Grønlands kulturråd, domsmænd til Grønlands landsret o.s.v. Landsrådet har sat fingeren på pulsen der, hvor der gøres noget for og i Grønland.

Tilbageblik og fremtidstanker.

Hvordan er det så gået under møderne? Har der været påfaldende modsætninger mellem landsrådets medlemmer indbyrdes og de valgte medlemmer og formanden? Jeg har berørt det hjertelige forhold, der råder blandt rådets medlemmer indbyrdes både under og uden for møderne. Men det er ganske naturligt og kan ikke undgås, at forskellige interesser opstår langs den lange kyst, og at der under diskussionerne tages forskellige standpunkter til spørgsmålene af de forskellige medlemmer, og at medlemmerne fortrinsvis er optaget af problemerne inden for deres eget valgdistrikt. Men når man undtager disse naturlige foreteelser, har samarbejdet blandt medlemmerne været upåklageligt.

Landshøvdingen som beskikket medlem og formand indtager en særlig stilling. Som regeringens repræsentant og som leder af Grønlands administration er han selvfølgelig pligtig til at forsvare statens og administrationens specielle og naturlige interesser, og som medlem af landsrådet må han være forsigtig med at stille sig i modsætning

til de øvrige, valgte, medlemmers standpunkt, der på flere områder kan være afvigende fra statens og den lokale administrations. Denne form for formandsskab kræver en hel del af sin indehaver. Det letter den nuværende formands opgave, at landsrådet aldrig som et mål søger at stille sig i modsætning hverken til ministeriet eller til den lokale administration. Det er dog uundgåeligt, at der er kommet og stadig kan komme modsætningsforhold, jfr. som eksempel debatten i 1954 angående Grønlands tekniske organisation, hvis øverste leder er landshøvdingen. Ellers har der hidtil bestået et godt samarbejde mellem landsrådets valgte medlemmer og formanden.

Landsrådet er henvist til at søge sagkyndig og juridisk assistance i selve Grønlands administration, og dens embedsmænd og personale stiller sig velvilligt og interesseret til rådighed, både under og uden for møderne. Under samlingerne står hele administrationen i landsrådsmødets tegn. Den samme sagkundskab står til formandens rådighed. Derfor er det ikke helt ved siden af, at fuldmægtig Verner Goldschmidt i sin artikel »reformproblemer« i Det grønlandske Selskabs årsskrift 1952 har nævnt, at »det kan overvejes under hvilken form, landsrådet og dets stående 3-mandsudvalg kan sikres en sagkyndig, juridisk og økonomisk bistand som helt står til landsrådets rådighed og alene har til opgave at arbejde til varetagelse af grønlandske interesser«. Altså en antydning af nødvendigheden af, at landsrådet burde have sit eget sekretariat. Jeg tror, at tanken blandt landsrådets medlemmer bærer mere og mere i den retning.

Der kan vist ikke være tvivl om, at problemerne om landshøvdingen som landsrådets formand og om oprettelse af et landsrådssekretariat før eller senere vil blive sat under debat.